

LLENGUA I EDUCACIÓ: El català en el projecte per a la reforma de l'ensenyament.

S'ha dit, i crec que amb tota justícia, que la consideració en què qualsevol comunitat es té a ella mateixa es pot veure a través d'una sèrie d'indicadors, un dels quals el constitueix el posicionament de l'ensenyament de la pròpia llengua dins el conjunt del sistema educatiu. Aquesta consideració resulta plenament generalitzable i, per tant, podem aplicar-la a les nostres reflexions sense por de lesionar greument el sentit comú imperant a la nostra part del món.

La llengua, eina bàsica

La llengua no pot constituir, evidentment, una assignatura més dins el currículum dels estudiants. La llengua és l'element bàsic per a la realització de l'activitat humana, per a l'existència mateixa de la societat i, per descomptat, per a la realització de l'activitat educativa. Resulta, doncs, la més imprescindible de les matèries d'estudi que entren dins els programes que se suposa que han d'assimilar els estudiants.

D'altra banda, la llengua constitueix un element omnipresent en l'aprenentatge i en l'ensenyament de qualsevol disciplina dels programes educatius. En aquest sentit, resulta interessant de recordar l'asseveració de Michel Stubbs segons la qual tota classe és, abans que res, una classe de llengua. D'alguna manera, doncs, es vulgui o no, tots els al·lots i al·lotes que estudien reben més de trenta classes de llengua cada setmana, mentre que de la resta d'assignatures, en cap cas no en solen superar les cinc classes.

Així, doncs, ¿com cal tractar la reflexió sobre aquesta eina bàsica que és la llengua en el context educatiu?. Les classes concretament de llengua constitueixen una part, prou minvada entre nosaltres, de l'activitat acadèmica. Potser podríem referir-nos a Noruega com a exemple de societat que s'autoconsidera positivament i comentar que, a nivell d'ensenyança general bàsica, els estudiants d'aquell país tenen només tres assignatures,

deixant de banda la pràctica de l'esport: Llengua i Literatura Noruegues, Matemàtiques i Anglès. Amb una tal programació, l'alumnat noruec ben aviat assoleix un coneixement adequat de la seva pròpia llengua, el maneig d'unes destreses lògico-matemàtiques i la possibilitat d'intercomunicar-se amb la resta del món.

En quina llengua ensenyar?

La formulació mateixa de la pregunta ja implica l'existència d'algunes anomalies considerables. Les comunitats que tenen la seva llengua plenament normalitzada no permeten de formular-se aquesta qüestió: cada poble utilitza el vehicle adequat per a l'ensenyament, que és la seva llengua. En tot cas, s'estableix la qüestió de quina llengua o quines llengües de comunicació amb l'exterior cal promocionar i quin estatus han de tenir dins les programacions educatives, però la llengua pròpia no resulta objecte de qüestionament.

Malgrat alguns dels sofismes més habituals que corren entre nosaltres, no hi ha cap tipus de relació entre el nombre de parlants d'una llengua i el tractament que aquesta rep dins l'àmbit de l'ensenyament. Així, l'islandès, malgrat no ser parlat per més de dos-cents cinquanta mil habitants, constitueix el vehicle de l'ensenyament dins el seu territori lingüístic i gaudeix d'unes condicions molt més favorables que no, posem per cas, l'ucraïnès, malgrat que aquest últim idioma és parlat per devers quaranta milions de persones. La mateixa comparació podríem fer, per exemple, entre el maltès o el noruec, per un cantó, i l'occità o l'uzbek per l'altre.

Com el lector haurà pogut observar, la diferència entre el primer grup de llengües i el segon és que, mentre els uns poden planificar la seva pròpia política lingüística, els altres la tenen en mans de tercers i, en conseqüència, no compten amb aquesta possibilitat. Un altre sofisma cau, en vista d'aquestes constatacions: la planificació lingüística no constitueix un element social de funcionament

espontani, sinó que es veu directament afectada per l'exercici del poder.

Les llengües al «proyecto para la reforma de la enseñanza».

El Projecte per a la Reforma de l'Ensenyança, preparat pel govern espanyol, planteja la següent política pel que fa a l'ensenyament de les llengües, segons la divisió en blocs que exposam a continuació:

- **Àrea de Llengua.**- En principi, s'anomena Àrea de Llengua i Literatura Espanyoles, però s'especifica que a unes determinades comunitats autònomes amb llengua diferent de l'espanyol, aquesta àrea estarà integrada per la llengua i literatura espanyoles i per la llengua i literatura pròpies de la comunitat autònoma. No cal dir que, d'acord amb el redactat de la constitució espanyola i lleis subsegüents, les llengües diferents de la pròpia de l'Estat romanen innominades.
- **Àrea d'Idiomes.**- Es tracta de les llengües «estrangeres», és a dir, d'altres llengües europees que són ensenyades a partir d'un determinat nivell, especialment l'anglès i, en menor mesura, el francès. No cal dir, tampoc, que hi ha un oblit sistemàtic de l'alemany, la llengua que compta amb més parlants a Europa i que fa, d'alguna manera, de «lingua franca» al centre del continent.
- **Àrea de Llengües Clàssiques.**- Només apareix a batxillerat i hem d'apuntar que s'hi produeixen considerables retalls respecte de la situació -ja prou precària- en què es troben actualment.

La fusió de les assignatures de Català i Espanyol en una mateixa àrea curricular té tota una sèrie d'impliquacions no exemptes de càrrega ideològica. En primer lloc, implica oferir una imatge no conflictiva, sinó complementària, com si en la nostra societat no existís un conflicte lingüístic (encara no resolt de manera satisfactòria), degut a la no existència d'una comunitat lingüística catalana plenament normalitzada (o bé al fet que la

llengua catalana encara no ha desaparegut totalment com a llengua de comunicació dins el nostre àmbit lingüístic). Aquesta situació no conflictiva només podria desembocar en una «mort dolça» per a la llengua catalana, a través d'un procés de paulatina residualització, correlatiu amb un procés d'emblematicació.

D'altra banda, s'afermaria l'aberració -prou freqüent a nivell d'EGB, ja actualment- de fer que el professor que imparteix l'assignatura d'espanyol i el que imparteix la de català sigui la mateixa persona, amb la qual cosa s'aferma també l'esquizofrènia lingüística dels alumnes o, per dir-ho en termes més tradicionals, la seva «diglòssia». L'alumnat s'acostuma així a escoltar com, amb la major espontaneïtat del món, el professor de català usa l'espanyol com a vehicle de comunicació habitual durant una part important del seu horari laboral, amb la qual cosa el canvi de llengua -el code switching-, bàsic per a l'establiment d'una situació diglòssica, és exemplificat directament a través de la figura que precisament més hauria de contribuir a desmitificar-lo: el professor/la professora de Llengua Catalana.

Resumint: el «Proyecto para la Reforma de la Enseñanza» elaborat per tècnics al servei del govern i per tant de la ideologia del PSOE, pel que fa a l'anomenada Àrea de Llengua i Literatura, persegueix un objectiu claríssim, que és que el català es mantingui en la seva posició de llengua subordinada respecte de l'única que l'Estat espanyol reconeix com a oficial, a través de la reducció al mínim del conflicte lingüístic que, a la llarga, ha de desembocar en una paulatina residualització del català i en una accentuació -inconscient, per tal de ser efectiva- de les pautes diglossificadores. Resulta, per tant, absolutament rebutjable per a tots aquells que consideram que hem de construir una escola catalana per a les Illes Balears i per a la resta del nostre país, tant pel que fa a la llengua com pel que fa als continguts.

Bernat JOAN I MARÍ
Catedràtic de Llengua
de l'I.B. Sa Blanca Dona d'Eivissa.